

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора економічних наук, доцента,
професора кафедри менеджменту та адміністрування
Національного університету «Чернігівська політехніка»
Попело Ольги Володимирівни
на дисертаційну роботу Поцелуйка Ігоря Володимировича
на тему: «Розвиток ринку кредитних послуг України в
умовах фінансової нестабільності»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування**

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження

Ринок кредитних послуг відіграє важливу роль у забезпеченні економічного розвитку країни. У межах такого ринку формуються ресурси, які необхідні економічним суб'єктам для власної діяльності та подальшого функціонування. Відповідно діяльності кредитних установ, які є одними з найбільш важливих суб'єктів такого ринку, приділяється значна увага, оскільки від їхньої ефективності залежить функціонування ринку кредитних послуг, тобто формування фінансових ресурсів, які можуть бути використані для розвитку економіки.

Ринок кредитних послуг у своєму функціонуванні залежить від значної кількості різних чинників, які мають змогу впливати на стабільність його розвитку. Це відповідно обумовлює необхідність мінімізації впливу насамперед деструктивних факторів на такий розвиток. Питання забезпечення стабільної роботи ринку кредитних послуг також є важливими і з позиції підтримки стабільності економічного розвитку країни. Зазначене актуалізує важливість розуміння змін, трансформацій, які виникають в межах ринку кредитних послуг у період зародження кризових явищ, які призводять до нестабільної роботи кредитних установ, зміни попиту на кредитні ресурси зі сторони інших економічних суб'єктів. Саме це обумовлює актуальність теми дисертаційної роботи Поцелуйка І.В.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота Поцелуйка Ігоря Володимировича виконана відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка», зокрема, робота є складовою наступних науково-дослідних тем кафедри фінансів, банківської справи та страхування: «Розвиток ринку кредитних послуг в умовах становлення цифрової економіки» (номер державної реєстрації 0121U113250); «Стратегічні детермінанти розвитку ринку фінансових послуг в умовах цифровізації національної економіки» (номер державної реєстрації 0123U104317); «Теоретико-прикладні положення розвитку ринку кредитних послуг в умовах макроекономічної нестабільності та повоєнного відновлення економіки (номер державної реєстрації 0123U104319).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Ознайомлення зі змістом дисертації дає змогу зробити висновок, що сформовані автором наукові положення, висновки та рекомендації є достатньо обґрунтованими та достовірними. Результати дисертаційної роботи базуються на проведених автором дослідженнях теоретичного та емпіричного характеру. Мета дисертації, яка полягає в узагальненні та поглибленні теоретико-методичних засад функціонування ринку кредитних послуг та розробці прикладних положень забезпечення його стабільного розвитку в умовах фінансової нестабільності, відповідає темі дослідження, а сформульовані об'єкт та предмет дослідження відповідають науково-методичним вимогам.

Дисертаційна робота є логічним, структурованим та завершеним науковим дослідженням, якість якого підтверджує системність дослідження, що дозволило вирішити поставлене науково-прикладне завдання щодо розвитку ринку кредитних послуг в Україні. У теоретичну основу покладено наукові праці українських та закордонних учених. У дисертації використано нормативно-правові та законодавчі акти України, статистичні дані Державної служби

статистики України, Національного банку України, а також дані, отримані автором у процесі досліджень.

Методологічним базисом дисертаційної роботи є загальнонаукові прийоми та спеціальні методи пізнання, що ґрунтуються на економічних та споріднених із ними науками, а також методи міждисциплінарних досліджень, зокрема: метод контент-аналізу та метод систематизації, системний підхід, методи абстрагування та узагальнення, статистичні методи аналізу та індексний метод, методи економетричного моделювання, методи аналізу, синтезу, метод групування, графоаналітичний та табличний методи.

Обґрунтованість наукових пропозицій автора, висновків та представлених рекомендацій підтверджується їх апробацією на міжнародних науково-практичних конференціях, науковими публікаціями.

Структура і зміст дисертаційної роботи.

Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Дисертаційна робота є цілісною, завершеною науковою працею, що містить повний комплекс встановлених вимогами структурних елементів: вступ, три розділи, висновки, а також анотацію, список використаних джерел, додатки. Загальний обсяг роботи становить 224 сторінки. У дисертації розглянуто теоретичні засади, методичні положення та практичні рекомендації щодо розвитку ринку кредитних послуг України в умовах фінансової нестабільності.

Висновки, які зроблені за результатами дослідження, є змістовними та розкривають результати виконання поставлених завдань дослідження. Дисертаційна робота є логічною, послідовною та завершеною працею, що виконана автором самостійно. Пропозиції автора пройшли апробацію та доведені до практичного використання.

Наукова новизна одержаних результатів

Серед найсуттєвіших наукових здобутків, які характеризують наукову новизну дослідження й особистий внесок І.В. Поцелуйка, слід зазначити такі:

вперше:

– запропоновано модель впливу процесу кастомізації кредитних послуг на стабільність функціонування ринку кредитних послуг в умовах цифровізації фінансової системи (с. 167, рис. 3.6);

удосконалено:

– систематизацію видів кастомізації кредитних послуг, які були виокремлені через використання процесного підходу до розгляду змісту кредитної послуги та визначення особливостей формування кредитних відносин у межах фінансової системи (с. 164-165, рис. 3.5);

– наукові положення щодо розуміння сутності та змістовних ознак функціонування ринку кредитних послуг, які сформульовані на основі використання міждисциплінарного підходу, зокрема дослідження його змісту з використанням таких підходів: правовий, ринковий, інституціональний, системний, трансформаційний, просторовий та поведінковий, що дало можливість автору розглянути функції ринку кредитних послуг, визначити його особливості розвитку (с. 28-30, рис. 1.2);

– науковий підхід до обґрунтування напрямків трансформації ринку кредитних послуг, який полягає в конкретизації особливостей такої трансформації, її причин та умов здійснення в періоди макрофінансової нестабільності та економічного відновлення діяльності кредитних установ (с. 68-70, рис. 1.9);

набули подальшого розвитку:

– понятійно-категоріальний апарат фінансової науки у частині уточнення сутності таких категорій, як «макроекономічна нестабільність», «фінансова стабільність», «фінансова нестабільність», «фінансова криза», що дало

можливість автору визначити ознаки фінансової нестабільності, описати її наслідки для кредитних установ (с. 54-55, рис. 1.5; с. 56-58, рис. 1.6);

– теоретичні положення щодо розгляду сутності механізму функціонування системи ринку кредитних послуг, що реалізовано через дослідження його сутності, основних суб'єктів, методів, інструментів, принципів, визначення видів ресурсного забезпечення, які необхідні для підтримки стабільного функціонування такого механізму (с. 39-41, рис. 1.3);

– наукові підходи до розгляду сутності поняття «криза ринку кредитних послуг», що розкрито як стан функціонування ринку кредитних послуг, якому притаманна незбалансованість попиту і пропозиції на позикові кошти, що супроводжується руйнуванням економічних відносин між позичальниками та кредиторами, зниженням доступності кредитних ресурсів та формуванням інституціонального простору для зменшення рівня довіри між основними його учасниками (с. 70; с. 74-76, табл. 1.2).

Практичне значення результатів дослідження

Наукове значення результатів дисертаційної роботи полягає в розв'язанні важливого науково-прикладного завдання - поглиблення теоретико-методичних засад функціонування ринку кредитних послуг та розробка прикладних положень забезпечення його стабільного розвитку в умовах фінансової нестабільності.

Рекомендації автора використані у практичній діяльності АТ «Акцент-Банк»: враховано сформульовані здобувачем напрямки забезпечення зростання рівня фінансової грамотності користувачів кредитних послуг (F5A5-RF81-BAP8-5481 від 01.05.2025); Бізнес-консультативної компанії «ПРИВАТ КОНСАЛТ»: враховано пропозиції щодо впровадження цифрових технологій у сферу надання фінансових послуг різним категоріям клієнтів; прикладні аспекти щодо створення персоналізованих фінансових продуктів (№ 02/05 від 01.05.2025); Національного університету «Чернігівська політехніка»: використано у навчальному процесі кафедри фінансів, банківської справи та страхування при розробці методичних

матеріалів, а також під час проведення лекційних та практичних занять з таких освітніх компонентів: «Гроші та кредит», «Кредитний менеджмент», «Ринок кредитних послуг» (№ 202/08-888/ВС від 01.05.2025).

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Основні результати дисертаційної роботи опубліковано у 12 наукових працях, з них: 1 стаття в іноземному науковому виданні (Scopus); 5 статей у наукових фахових виданнях України, що входять до міжнародних наукометричних баз даних; 6 праць апробаційного характеру. Загальний обсяг публікацій – 9,84 друк. арк.; особисто автору належить – 5,22 друк. арк.

Наукові публікації відповідають вимогам п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 19 травня 2023 р. № 502), щодо кількості публікацій, відповідності опублікованих результатів тим, що містяться у дисертації, апробації її основних положень.

Дотримання норм академічної доброчесності

За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушення академічної доброчесності.

Дисертант дотримувався норм та принципів академічної доброчесності, норм законодавства про авторське право, порушень яких, як і академічного плагіату, не виявлено. У дисертації наявні посилання на відповідні джерела, зазначені у списку використаних джерел, визначено особистий внесок автора в опублікованих у співавторстві працях.

***Висновки та пропозиції, що викликають певні сумніви,
зауваження на окремі суперечності та можуть слугувати підґрунтям дискусії
під час захисту дисертації***

1. На с. 31 дисертації автор представляє схему ринку кредитних послуг на основі методології системного підходу (рис. 1.2). Проте у дисертації не конкретизується чому автор обрав саме цей підхід для обґрунтування сутності такого ринку, дослідження його структури.

2. На с. 56-57 автором розглядаються такі поняття як «фінансова стабільність» та «фінансова нестабільність». На наш погляд, доцільно було б поглибити теоретико-методологічні положення дослідження взаємозв'язку між цими поняттями. Це дозволило б більш чітко конкретизувати зміст категорії «фінансова нестабільність», описати особливості її настання в умовах поступового розвитку дисипативних процесів у межах фінансової системи країни.

3. На рис. 1.8 (с. 66) автором визначено, що макроекономічна нестабільність впливає на реальний сектор господарства, фінансовий сектор, соціальну сферу, економічну та фінансову безпеку держави. Проте у роботі не описано особливості такого впливу та наслідки виникнення нестабільності для функціонування окреслених секторів та систем. На наше переконання, дослідження зазначених аспектів сприяло б більш детальному опису наслідків виникнення фінансової нестабільності в межах національної економіки та соціальної сфери.

4. На с. 142 (рис. 31) автором наведені основні проблеми, що стримують подальший розвиток ринку кредитних послуг. Проте, на наше переконання, такі проблеми варто було б систематизувати у залежності від центрів їх виникнення.

5. У дисертації варто було більше уваги приділити опису впливу різних інструментів макропруденційної політики на функціонування ринку кредитних послуг та забезпечення стабільного його розвитку (с. 176).

6. У дисертаційній роботі доцільно було б описати нормативно-правове забезпечення функціонування кредитних установ та здійснення ними кредитної діяльності.

Однак, вказані вище зауваження та дискусійні положення не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Поцелуйка Ігоря Володимировича.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Поцелуйка Ігоря Володимировича на тему «Розвиток ринку кредитних послуг України в умовах фінансової нестабільності» є завершеним, самостійним дослідженням, виконаним на актуальну тему, містить положення наукової новизни та має теоретичне практичне значення. Дисертаційна робота відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» (зі змінами) та «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами й доповненнями від 19 травня 2023 р. № 502) та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 19 травня 2023 р. № 502). Зазначене дозволяє зробити висновок, що Поцелуйко Ігор Володимирович, автор дисертації «Розвиток ринку кредитних послуг України в умовах фінансової нестабільності», заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування.

Рецензент:

**доктор економічних наук,
доцент, професор кафедри
менеджменту та адміністрування
Національного університету
«Чернігівська політехніка»**

Ольга ПОПЕЛО